<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાતની વડી અદાલતમાં, અમદાવાદ ખાતે

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૬/૨૦૦૨

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

==

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?

૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?

==

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(એસ)

વિરુદ્ધ

કાંતિભાઈ ખાતુભાઈ પરમાર અને ૧....પ્રતિપક્ષી(ઓ)/પ્રતિસાદી(ઓ)

==

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા માટે એમ.એસ. મોનાલી ભટ્ટ એપીપી

શ્રી બી.બી. નાઈક, વરિષ્ઠ વકીલ તથા શ્રી પાર્થિવ એ. ભટ્ટ, વકીલ પ્રતિસાધીઓ તરફથી

==

ન્યાયપીઠઃ માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૨૬/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની અપીલ, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ, તા. ૫.૧૦.૨૦૦૧ ના નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા અને હુકમ સામે નિર્દેશિત છે, જે વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશ, સાબરકાંઠા, હિમતનગર દ્વારા સ્પેશ્યલ કેસ નં. ૩/૧૯૯૫ માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો; જેમાં નીચલી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે મૂળ આરોપી – અત્રેના સામાવાળાઓ – ને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૨, ૧૩(૧)(ડી), ૧, ૨, ૩ વંચિત કલમ ૧૩(૨) હેઠળ દંડનીય ગુનાના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો.

૨. ફરિયાદ પક્ષના સંક્ષિપ્ત તથ્યો એ છે કે આરોપી નં. ૧ જમાદાર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, જ્યારે આરોપી નં. ૨ વિજયનગર તાલુકાના ચિઠોડા આઉટ પોસ્ટ ખાતે પોલીસ કોન્સ્ટેબલ તરીકે કાર્યરત હતા. વિજયનગર પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરે પ્રતિબંધ અધિનિયમ હેઠળ ફરિયાદી વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. આ હકીકત તથા ફરિયાદી જામીન પર હોવાની બાબત વિશે આરોપીઓને જાણ થઈ હતી. ૩૧.૧૦.૧૯૯૪ પૂર્વે બે–ત્રણ દિવસ અગાઉ આરોપીઓએ ફરિયાદીને મળીને, ફરિયાદી દારૂનો ધંધો ચલાવતો હોવાથી, હપ્તા

તરીકે રૂપિયા ૬૦૦/-ની માગણી કરી હતી. આ રકમ રૂપિયા ૬૦૦/- આરોપીઓએ સ્વીકારી હતી. આરોપી નં. ૧એ રૂપિયા ૪૦૦/- અને આરોપી નં. ૨એ રૂપિયા ૨૦૦/- મેળવ્યા હતા. દિવાળીના સમયે વધુ રકમ આપવા માટે પણ ફરિયાદીને કહેવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ ૬.૧૧.૧૯૯૪ના રોજ આરોપીઓએ નવા વર્ષની રકમની માગણી કરી હતી. ફરિયાદી ભ્રષ્ટાચારની રકમ આપવા ઇચ્છતો ન હોવાથી, ૭.૧૧.૧૯૯૪ના રોજ ફરિયાદી ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ બ્યુરો, અમદાવાદ કચેરી ખાતે ગયો અને ફરિયાદ દાખલ કરી. ત્યારબાદ ૮.૧૧.૧૯૯૪ના રોજ પંચોને બોલાવવામાં આવ્યા અને તેમને ફરિયાદી સાથે પરિચય કરાવવામાં આવ્યો. પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી પુંવારે એન્થ્રાસીન પાવડરની પ્રક્રિયા તથા અલ્ટ્રા વાયોલેટ લેમ્પની કાર્યપદ્ધતિ યોગ્ય રીતે સમજાવી. ત્યારબાદ, આવશ્યક પ્રક્રિયા અનુસરીને, છાપા દળે છટકું ગોઠવ્યું અને છટકું સફળ થતાં વિગતવાર પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું. ચલણી નોટોના નંબરો પંચનામાના પ્રથમ ભાગ સાથે સરખાવવામાં આવ્યા. આ નોટો પર પંચોએ સહી કરી. હાજર રહેલા પંચો તેમજ તપાસ અધિકારીએ વિગતવાર પંચનામા પર સહી કરી. ચલણી નોટો જપ્ત કરવામાં આવી. સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ, ગુનો નોંધવામાં આવ્યો અને હિંમતનગર ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ બ્યુરો દ્વારા વધુ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી. તપાસ દરમિયાન સામાવાળાઓને ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને અંતે, તેમના વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવ્યું, જેને સ્પેશ્યલ કેસ નં. ૩ of ૧૯૯૫ તરીકે નોંધવામાં આવ્યું. સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ ટ્રાયલ શરૂ કરવામાં આવી.

૩. હાલની આરોપી સામેનો કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે.

૪. નીચલી અદાલતની કાર્યવાહી પૂર્ણ થતાં, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની ધારા ૩૧૩ હેઠળ આરોપીનું નિવેદન નોંધ્યા બાદ અને ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ તરફથી દલીલો સાંભળ્યા પછી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ૫.૧૦.૨૦૦૧ના ચુકાદો અને હુકમ દ્વારા પ્રતિસાદીઓને તેમના વિરુદ્ધ લગાવવામાં આવેલા તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો.

૫. નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમથી વ્યથિત અને અસંતોષિત થઈને અપીલકર્તા રાજ્યે હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.

૬. વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રીમતી ભટ્ટ દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને હુકમ કાયદાની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ છે; નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાનું યોગ્ય રીતે મૂલવણી કરી નથી અને કાયદાની જોગવાઈઓને જોતાં જ એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે હાલના સામાવાળાઓ વિરુદ્ધના આક્ષેપિત આરોપોની તમામ આવશ્યક તત્ત્વો સાબિત કરી દીધાં છે. વિદ્વાન એ.પી.પી.એ આ અદાલતનું મૌખિક તેમજ સમગ્ર દસ્તાવેજી પુરાવા દ્વારા પણ ધ્યાન દોર્યું અને રજૂ કર્યું કે હાલની અપીલ મંજૂર થવા યોગ્ય છે.

૭. આના વિરુદ્ધ, સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ અધિવક્તા શ્રી બીબી નાયક દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સામાવાળાઓએ ક્યારેય રકમની માંગણી કરી નથી. હકીકતના નિષ્કર્ષમાં કોઈ ખામી કાઢી શકાય તેમ નથી. શ્રી નાયકના જણાવ્યા મુજબ, બંને આક્ષેપિતો પૈસા માગી રહ્યા હતા તે હકીકતનો જ મૂળભૂત આધાર યોગ્ય નથી; અને ફરિયાદી વિરુદ્ધ પોલીસ દ્વારા દારૂબંધી અધિનિયમ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી, તેથી સામાવાળાઓને હાલની કેસમાં ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યા છે. ફરિયાદી પરોક્ત કેસમાં આરોપી હતો, અને તેથી હાલની અપીલ નામંજૂર થવા પાત્ર છે. શ્રી નાયક વિદ્વાન અધિવક્તાએ સર્વોચ્ચ અદાલતના રાજ્ય પંજાબ વિ. મદન મોહન લાલ વર્મા, [(૨૦૧૩) ૧૪ એસ.સી.સી. ૧૫૩] તથા હરિ દેવ શર્મા વિ. રાજ્ય (દિલ્હી પ્રશાસન), અહેવાલિત એર ૧૯૭૬ એસ.સી. ૧૪૮૯ના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે.

૮. નીચલી અદાલત દ્વારા અપાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે આ અદાલતમાં દાખલ થતી અપીલની સુનાવણીને નિયંત્રિત અને નિયમિત કરનાર સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ણયોના અનુસરમાં અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટ કર્યા છે. "એમ. એસ. નારાયણ મેનન @ મણી વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય", (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯, ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું છે. આ નિર્ણયના પરા પ૪માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૫૪. કોઈપણ સ્થિતિમાં હાઈકોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધની અપીલ તરીકે માનવામાં આવેલ અપીલની સુનાવણી કરી હોય, તો વાસ્તવમાં તે પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધ અપીલ અધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, હાઈકોર્ટે કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ હતા કે જ્યાં બે અભિપ્રાય શક્ય હોય, ત્યાં અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ.

૯. વધુમાં, "ચન્દ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય"ના મામલે, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં નોંધાયેલ છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદિત કર્યા હતા;

૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુવિચારિત મત અનુસાર, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ વિરુદ્ધની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે અપીલી અદાલતની સત્તાઓ અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉપસ્થિત થાય છે; [૧] અપીલી અદાલત પાસે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમનો આધાર બનેલા પુરાવાની સમીક્ષા, ફરીથી મૂલવણી તથા પુનર્વિચાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા હોય છે. [૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી, અને અપીલી અદાલત સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે તથ્ય તથા કાનૂન, બંને પ્રશ્નો અંગે પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે. [૩] "પર્યાપ્ત અને બળવાન કારણો", "સારા અને પૂરતા આધાર", "અત્યંત દ્રઢ

પરિસ્થિતિઓ", "તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો", "સ્પષ્ટ ભૂલો" વગેરે જેવા વિવિધ પ્રયોગોનો આશય નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલમાં અપીલી અદાલતની વ્યાપક સત્તાઓને સંકોચવાનો નથી. આવા શબ્દપ્રયોગો અપીલી અદાલત દ્વારા નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે દર્શાવાતી અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટેના "ભાષિક અલંકાર" સ્વરૂપના વધુ છે, પુરાવાની સમીક્ષા કરીને પોતાના સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની અદાલતની સત્તાને ઘટાડવા માટે નથી. [૪] તેમ છતાં, અપીલી અદાલતે આ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં આરોપીના પક્ષમાં દ્વિગુણ અનુમાન રહે છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત મુજબ કે કોઈપણ વ્યક્તિને સક્ષમ કાનૂની અદાલત દ્વારા દોષિત ઠરાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી નિર્દોષ માનવામાં આવે, તેને નિર્દોષતાનું અનુમાન પ્રાપ્ત રહે છે. દ્વિતીય, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવી લીધા પછી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ દૃઢ, પુનઃપુષ્ટ અને સશક્ત બને છે. [૫] જો રેકોર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૦. આમ, એ સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અપીલીય સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, રેકોર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી દૃષ્ટિકોણ / નિષ્કર્ષ શક્ય હોય તોપણ, અપીલીય અદાલતે નીચલી અદાલતે નોંધેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.

૧૧. “સ્ટેટ ઓફ ગોવા વિ. સંજય ઠકરાન અને અન્ય”ના મામલામાં પણ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫ માં નોંધાયેલ છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓની પુનઃપુષ્ટિ કરી છે. ઉપરોક્ત નિર્ણયના પરા ૧૬માં અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે અપીલના અધિકારનો ઉપયોગ કરતાં અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરતી નથી, જો સુધી કે નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત ન હોય અને પહોંચી વળાયેલું નિષ્કર્ષ કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચાડવામાં આવી શકે એવું ન હોય; અને તેથી, તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ તરીકે વર્ણવવો પડે. માત્ર એટલા કારણે કે બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય છે, અપીલ અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા ચુકાદાને ઉથલાવી નાખે એવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં. તેમ છતાં, જો અપીલ અદાલતનું માનવું હોય કે નીચલી અદાલતે પહોંચેલું નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકોર્ડ પરની મહત્વપૂર્ણ પુરાવાકીય સામગ્રીની અવગણના કરી છે, તો અપીલ અદાલતને પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની સત્તા છે. આવા સંજોગોમાં, રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા તથા આરોપીમાંથી કોઈ પણ વ્યક્તિ આરોપિત ગુનાના કૃત્ય સાથે સંકળાયેલ છે કે કેમ તે શોધવા માટે પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની ફરજ અપીલ અદાલત પર આવે છે.

૧૨. સર્વોચ્ચ અદાલતે "ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામ વીર સિંહ અને અન્ય" તથા "ગિરજા પ્રસાદ (મૃત) વતી કાનૂની વારસદારો વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય"ના કેસોમાં પણ સમાન સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યો છે, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૫૩ અને ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૮૯. આ રીતે, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે આ અદાલત જે શક્તિઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થાપિત છે.

૧૩. "લુના રામ વિ. ભુપત સિંહ અને અન્ય" ના મામલે, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯ માં પ્રસિદ્ધ છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા ૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

"૧૦. હાઈકોર્ટે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષનું વર્ઝન સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતું. કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓમાંથી કેટલાકે જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું મૃત્યુ આરોપીઓ પૈકી એક દ્વારા તેના ઘૂંટી વળી દેવામાં આવવાથી થયું હતું. અન્યોએ કહ્યું કે તેનું ગળું દબાવવામાં આવ્યું હતું. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે ઈજાગ્રસ્ત સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર અને સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડૉક્ટરે સ્પષ્ટપણે કહ્યું હતું કે ચાલતી સ્થિતિમાં રહેલી બસમાંથી કોઈ વ્યક્તિને બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નથી.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતાં, આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા અમે ઇચ્છુક નથી. વડી અદાલતનો અભિપ્રાય

તર્કવિરુદ્ધ ગણાવી શકાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધાર પર તે એક સંભવિત અભિપ્રાય છે।”

૧૪. સર્વોચ્ચ અદાલતના “મૂક્કિયાહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પ્રતિનિધિ ઈન્સ્પેક્ટર ઑફ પોલીસ, તમિલનાડુ” કેસમાં આપવામાં આવેલા તાજેતરના નિર્ણયમાં પણ, જે એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૨૧ માં પ્રકાશિત છે, સર્વોચ્ચ

અદાલતે પરા જમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૪. એ બાબતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની સામે મૂકવામાં આવેલા આરોપો અંગે આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, હાઇકોર્ટે, આક્ષેપિત હુકમ દ્વારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને ઉલટાવીને આરોપીઓને ધારા ૩૦૨ સાથે વાંચિત ધારા ૩૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યા અને આજીવન કઠોર કેદની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે ખૂબ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવતાં હાઇકોર્ટે તેના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા વટાવી છે; તેથી, ચાલો નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે દાખલ કરાયેલી અપીલમાં વડી અદાલતનો વ્યાપ અને સત્તા પરિચિંતન કરીએ. આ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલીય અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન

કરવા અને જરૂર પડે તો તેની પુનર્મૂલવણી કરવા અધિકૃત પણ હતી અને બાધ્ય પણ હતી; જોકે હસ્તક્ષેપ કરવાનો નિર્ણય લેતી વખતે અદાલતે અભિલેખ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાના આધારે આરોપિત દોષિતતાનો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ થવો જોઈએ, અને માત્ર એટલા કારણે નહીં કે વડી અદાલત વધુ એક સંભવિત અથવા ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવી શકે છે. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, અપીલના પરિચિંતનના વ્યાપ અને ઊંડાણનો પ્રશ્ન આવે ત્યારે, અપીલ સાથે વર્તવામાં અભિગમમાં કોઈ ભેદ કે તફાવત માન્ય રાખવામાં આવતો નથી, માત્ર એટલા માટે કે એક અપીલ દોષસિદ્ધિ સામે હતી અને બીજી નિર્દોષ છૂટકારા સામે. [આંઠેરવેલ કે: રાજ્ય રાજસ્થાન વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩]

૧૫. એ પણ સ્થિર કાનૂની સ્થિતિ છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલોમાં, જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો યોગ્ય અને સુયોગ્ય જણાય છે, ત્યારે અપીલી અદાલત ઉપર ચુકાદો પુનર્લખવાની કે નવા કારણો આપવાની ફરજ રહેતી નથી. આવો સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે "કર્ણાટક રાજ્ય વિ. હેમારેડ્ડી"ના કેસમાં, એ.આઇ.આર. ૧૯૮૧, સુપ્રીમ કોર્ટ ૧૪૧૭, માં પ્રતિપાદિત કર્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ નિર્ણય આપવામાં આવ્યો છે;

...આ અદાલતે ગિરિજાનંદિની દેવી વિ. બિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરીમાં (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩:(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪) અવલોકન કર્યું છે કે પુરાવા પર અપીલી અદાલતનું કર્તવ્ય પુરાવાનું વર્ણન પુનરાવર્તિત કરવાનું કે નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોનું પુનરોચ્ચાર કરવાનું નથી;

જે અદાલતનો નિર્ણય અપીલ હેઠળ છે, તેના દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે સામાન્ય સહમતિની અભિવ્યક્તિ સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે.

૧૬. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે “શિવાશરણાપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય”, જેટી ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

તે અપીલ અદાલત સમગ્ર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવા સશક્ત છે, જોકે, કેટલાક અન્ય સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવું આવશ્યક છે અને આ વાત ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે નિર્દોષ છૂટકારો દ્વિગુણ નિર્દોષિતાની અનુમાનના રૂપે પરિણામે છે.

૧૭. આમ, જો અપીલી અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો અને અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, તો પુરાવાની ચર્ચા આવશ્યક નથી.

૧૮. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમનો અભ્યાસ કર્યો છે. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનો પણ પરિશીલન કર્યો છે અને અપીલકર્તા–રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલોનો પણ વિચાર કર્યો છે. સમગ્ર પુરાવાનો અભ્યાસ કરતાં, તથ્યાત્મક નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય તેમ નથી અને તેને તર્કવિરુદ્ધ કહી શકાય તેમ નથી. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના ચુકાદામાં કોઈ ખામી શોધી શકાય તેમ નથી. વિદ્વાન નીચલી

અદાલતના ન્યાયાધીશે સગદ અને વિશ્વાસજનક કારણો આપ્યા છે, વિશેષ કરીને, મુખ્ય તથ્ય એ છે કે આરોપી ક્રમાંક ૧ની હાજરી છટકામાં ન તો મળી આવી હતી અને ન તો તેને ક્યારેય નાણાં સાથે પકડવામાં આવ્યો હતો જેથી તે સ્વીકારી શકે; તેથી, જ્યાં સુધી આરોપી ક્રમાંક ૧નો પ્રશ્ન છે, ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૨, ૧૩(૧)(ડી), ૧, ૨, ૩ અથવા કલમ ૧૩(૨) લાગુ પાડી શકાય તેમ નથી અને આ અદાલત સમક્ષ પણ આરોપી ક્રમાંક ૧ સામે આંક ૨૦ દ્વારા મૂકાયેલ આરોપ ફરિયાદ પક્ષ સફળતાપૂર્વક સાબિત કરી શક્યું નથી. શ્રીમતી ભટ્ટ, વિદ્વાન એ.પી.પી., એ ગુજરાત રાજ્ય વિ. કાલુસિંહ રહેવર, ૨૦૧૪(૩) જીએલએચ ૭૬માં નોંધાયેલા આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે અને વિનંતી કરી છે કે આ અદાલતે ઓછામાં ઓછું આરોપી ક્રમાંક ૨ બાબતે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો ઉલટાવી દેવો જોઈએ, કારણ કે તેને લાંચની રકમ સ્વીકારતાં પકડવામાં આવ્યો હતો. જ્યાં સુધી આરોપી ક્રમાંક ૨નો પ્રશ્ન છે, ત્યાં શ્રીમતી ભટ્ટ, વિદ્વાન એ.પી.પી., ની દલીલથી હું સંતોષી છું કે સ્વીકાર થયો હતો અને પૃષ્ઠ ૬૦ થી ૬૨ પરનું પુરાવું દર્શાવે છે કે આરોપી ક્રમાંક ૨ ફરિયાદીની દુકાને ગયો હતો. આરોપી ક્રમાંક ૧ની પેન્ટના પાછળના ખિસ્સામાં એન્થ્રાસીન પાવડરના નિશાન હાજર મળ્યા હતા. ફરિયાદી ત્યાં હાજર હતો અને ત્યાં પહોંચતાં આરોપી ક્રમાંક ૨એ નાણાંની માંગણી કરી હતી, એવી થિયરી રજૂ કરવામાં આવી છે. શ્રીમતી ભટ્ટ, વિદ્વાન એ.પી.પી., એ વધુમાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૪ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૭ના પુરાવા પર આધાર મૂક્યો છે અને દલીલ કરી છે કે આરોપી ક્રમાંક ૨ બાબતે ચુકાદો તર્કવિરુદ્ધ છે. એ કહેવાની

જરૂર નથી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે રેકોર્ડ પર આવેલા વિસંગતિના મુદ્દાનો વ્યવહાર કરતાં પરા–૧૪, ૧૫ અને ૧૭માં તે યોગ્ય રીતે ચર્ચ્યો છે અને વિશદ રીતે નિરૂપણ કર્યું છે કે કોઈ સ્વીકાર થયો નહોતો. ફરિયાદી અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૧ના પુરાવા નોંધવામાં વિસંગતિ છે, કારણ કે આરોપીના આંગળા પર કોઈ એન્થ્રાસીન પાવડર મળ્યું નહોતું. જો તેણે રકમ સ્વીકારી હોત અને તે ખિસ્સામાં મૂકવામાં આવી હોત, તો પણ તેના આંગળીના ટોચ પર એન્થ્રાસીન પાવડર મળત, પરંતુ આરોપીના આંગળીના ટોચ પર તે મળ્યું નહોતું. મારા મત પ્રમાણે, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપીને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડી દીધો છે. આગળ, જ્યાંથી ચલણી નોટો મળી આવી હતી તે સ્થળને ઈરાદાપૂર્વક ઉમેરવામાં આવ્યું છે. વધુમાં, પરા–૨૧માં, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદીએ પોતાની આવૃત્તિમાં એવો સુધારો કર્યો છે, જે ફરિયાદમાં કદી હતો જ નહીં, જેમાં તેણે આરોપી ક્રમાંક ૨ને નાણાં આપ્યા હોવાનું જણાવ્યું છે, જે ઘડતર કરાયેલ છે. હું પ્રક્રિયાત્મક ખામીમાં ઊંડાણપૂર્વક જતો નથી, પરંતુ વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ઉલ્લેખ કરેલા નિર્ણયો અને શ્રી નાઈક દ્વારા આધાર મૂકાયેલ અદ્યતન નિર્ણય આરોપીના હિતમાં જશે અને આ અદાલત વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે લીધેલા દૃષ્ટિકોણ સિવાય બીજો કોઈ દૃષ્ટિકોણ લઈ શકે તેમ નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતના મુરલીધર ઉર્ફે ગિડ્ડા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦માં નોંધાયેલા નિર્ણયમાં, જ્યાં નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં હસ્તક્ષેપ માટેના માપદંડો

પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યા છે, તેને ધ્યાને રાખીને આ અદાલત કાર્ય કરે છે; તેથી, જ્યારે કોઈ માંગણી નહોતી, કોઈ સ્વીકાર નહોતો અને આરોપી સામે કોઈ પુરાવું નહોતું, ત્યારે હાલની અપીલ રદ થવા યોગ્ય છે. મુરલીધર ઉર્ફે ગિડ્ડા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦માં નોંધાયેલા, તથા સતવીર સિંહ વિ. દિલ્હી રાજ્ય થ્રૂ સી.બી.આઈ., એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૩૭૯૮માં નોંધાયેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો દ્વારા મારા દૃષ્ટિકોણને બળ મળે છે.

૧૯. આ અદાલતના ભાનુશંકર પોપટલાલ વિ. ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં, ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૬૩ ઓફ ૧૯૭૮માં આપવામાં આવેલા નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રીમતી ભટ્ટે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના ચુકાદાને પલટાવવા માટે કરેલી દલીલોમાં મને કોઈ જ merit જણાતો નથી. આક્ષેપિત ચુકાદો પુરાવા અધિનિયમના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત હોવાથી તેમાં કોઈ ખામી પણ શોધી શકાય તેમ નથી. રેકોર્ડ પરના દસ્તાવેજી પુરાવા આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે લીધેલા નિષ્કર્ષથી ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવવા દેતા નથી. હાલની અપીલમાં પણ, નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષનું ખંડન કરવા માટે કંઈ જ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી કે કોઈ બાબત દર્શાવવામાં આવી નથી. રેકોર્ડ પરના પુરાવાને ધ્યાનમાં લેતાં પણ, વિદ્વાન એ.પી.પી. આરોપી વિરુદ્ધના લગાવવામાં આવેલા આરોપને સાબિત કરી શક્યા નથી અને આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના

ન્યાયાધીશે લીધેલા નિષ્કર્ષથી ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવવા પ્રેરિત કરી શક્યા નથી. આમ, પુરાવામાંથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે સંશયથી પરે પોતાનો કેસ સાબિત કર્યો નથી.

૨૦. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, મારી વિચારપૂર્વકની અભિપ્રાય અનુસાર નીચલી અદાલતે સામાવાળાઓને તેમની વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવાનું સંપૂર્ણપણે યોગ્ય ઠેરવ્યું છે. મને જણાય છે કે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સંપૂર્ણપણે ન્યાયોચિત અને યોગ્ય છે અને તે તારણો નોંધવામાં તેની તરફથી કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ખામી આચરવામાં આવી નથી. અતએવ, હું નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો, અંતિમ નિષ્કર્ષ અને પરિણામરૂપ નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સાથે સંપૂર્ણ સહમત છું અને તેથી તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે મને કોઈ કારણ જણાતું નથી.

૨૧. પરિણામરૂપે, હાલની અપીલ આથી રદ કરવામાં આવે છે. પડકારાયેલો ચુકાદો અને નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. પ્રતિસાદી–આરોપીઓ વિરુદ્ધ લગાવવામાં આવેલા તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. રેકોર્ડ અને કાર્યવાહી નીચેની અદાલતને પાછા મોકલવામાં આવે. જામીન અને જામીનનામું, જો કોઈ હોય, રદ કરવામાં આવે છે. શ્યૂરિટી પણ, જો આપવામાં આવી હોય, મુક્ત કરવામાં આવે છે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

The translation of this judgment has been provided by M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.